

SZTE ÁJTK Nemzetközi jogi és Európa-jogi Tanszék

Nemzetközi jog I. Nemzetközi Tanulmányok Szak

Általános rész 3.

dr. Kertészné dr. Váradi Szilvia

Tartalomjegyzék

25 perc

III. A nemzetközi jog alapelvei

+ Alapelvek vagy alpnormák?

1. Államok szuverenitása

2. Népek, nemzetek önrendelkezési joga

3. Beavatkozás tilalma / be nem avatkozás elve

4. Erőszak tilalma

+ További alapelvek

III. A nemzetközi jog alapelvei

Alapelvek vagy alapnormák?

Az ENSZ Alapokmánya alapján:

1. Államok szuverenitása
2. Népek, nemzetek önrendelkezési joga
3. Beavatkozás tilalma / be nem avatkozás elve
4. Erőszak tilalma
5. Viták békés rendezésének elve (lásd részletesen külön tananyagban)
6. Államok egyenlőségének elve
7. Kötelezettségek jóhiszemű teljesítése
8. Államok baráti kapcsolatainak-békés egymás mellett élésének elve
9. Emberi jogok tiszteletben tartása

© Can Stock Photo

1. Az államok szuverenitása

- **Szuverén:** 16. század végtől az abszolút uralkodó
- **Jean Bodin, Grotius :** a szuverenitás mint fejedelmi szuverenitás, de az uralkodó abszolút hatalmának van korlátja is. A természetjog, az isteni törvények, nemzetközi jog korlátozza
- **1648 vesztfáliai béke:** több, mint 300 német entitás szuverenitását ismerték el, szuverenitáson alapuló államközi együttműködés megindulása
- **Hans Kelsen:** 20. század, az állam szuverenitása annyi, amennyit a nemzetközi jog megenged, de az államot akarata ellenére kötelezni nem lehet, maga hozza létre korlátaikat, kölcsönös önkorlátozás a többi állammal a nemzetközi jog révén
- **Carl Schmitt:** a szuverenitás lényege, hogy az állam mint konkrét hatalmi tényező mire képes

1. Az államok szuverenitása

- Ma minden állam szuverén és szuverenitásuk **mértéke egyenlő**
- A nemzetközi szervezetekben „egy állam, egy szavazat elve” – ettől valamennyi tagállam egyetértésével eltérés lehet (vétó)
- Minden állam számára **egyenlően biztosított jogok**, de egyenlők a nemzetközi jogi tilalmak is – **államok egyenlőségének elve**
- **ENSZ Közgyűlés 2625. (XXV.) határozata:**
  - Az államok **jogilag** egyenlők
  - Minden állam **köteles tiszteletben** tartani a többi állam jogalanyiságát
  - Az állam területi épsége és politikai függetlensége sérthetetlen
  - Minden állam joga, hogy szabadon válassza meg és fejlessze politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális rendszerét
  - **Minden állam köteles jóhiszeműen és teljesen eleget tenni nemzetközi kötelezettségeinek és békében élni más államokkal**

A szuverenitás belső oldala:

- Az állam saját felségterületén kizárólagos, korlátlan és osztatlan központi hatalommal-főhatalommal rendelkezik, **önállóság**
- **Belső ügyeit** (belügyeit: állami, gazdasági, politikai, társadalmi kérdések) önállóan szabályozza (beavatkozás tilalma)
- Állami hatalom: törvényhozási, bírói és kikényszerítési hatalom a saját államterületén

A szuverenitás külső oldala:

- Az állam nemzetközi kapcsolatainak alakításában teljesen **független** (beavatkozás tilalma)
- Szabadon lép **nemzetközi kapcsolatokba**, szabadon szerez jogokat, vállal kötelezettségeket
- Nem korlátlan
- **Korlát:** nemzetközi jog, *ius cogens* és *erga omnes* nemzetközi normák pl.: erőszak tilalma, konkrét kötelezettségvállalások és nemzetközi szokásjog

1. Az államok szuverenitása

1. Az államok szuverenitása

Szuverenitásból következik:

- **területi főhatalom:** az állam saját területe felett **kizárólagos ellenőrzést** gyakorol, egyedül végezhet közhatalmi cselekményeket (kivéve: terület demilitarizálása)
- **személyi főhatalom:** az állam területén tartózkodó **minden személynek** tiszteletben kell tartania az állam törvényeit (más állam polgárai, hontalanok is), korlát: nemzetközi jogilag védett személyek, diplomaták, emberi jogok
- **immunitás:** a szuverén állam közhatalmi aktusai mentesek más államok **bíróságainak joghatósága** alól
- ENSZ Alapokmánya 2. cikk

„1. A Szervezet valamennyi tag szuverén egyenlőségének elvén alapszik” – vagyis a tagállamok egyenlő szuverenitásán

2. Önrendelkezési jog

- Polgári forradalmak – népszuverenitás
- Önrendelkezés eszméje: legitimáló erő + rombolási képesség egy állam vonatkozásában
- 1918 Wilson amerikai elnök 14 pontja - az önrendelkezési jog fogalma a gyarmati népek, az „érintett lakosság érdekei”-re vonatkoztatva
- 2. világháborúig politikai doktrína
- A 2. világháború végén az **ENSZ Alapokmányban** népek önrendelkezése
- Nép és nemzet - nincs egyetemesen elfogadott definíciójuk
- Legáltalánosabb értelemben egy **népnek, nemzetnek**, vagy más embercsoportnak **önálló, független állam megalapítására való joga**

2. Önrendelkezési jog

- **1960 ENSZ Közgyűlési nyilatkozat 1514.** (XV.) a gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről:
  - az önrendelkezési jog emberi jog
  - minden népnek joga van az önrendelkezésre
  - minden nép (valójában csak a gyarmati népek!) önálló államot alapíthat, szabadon határozhatja meg politikai státusát és szabadon alakítja gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését
- A **gyarmati uralom** mellett arra a helyzetre, amikor fennáll a népek **idegen elnyomás és uralom** alá vetése, kizsákmányolása
- **1966 Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya** – minden népet megillető jog az önrendelkezés
- Egész nép vagy a diszkrimináló kormánnyal szemben a nép hátrányosan megkülönböztetett részét is megilleti ez a jog

2. Önrendelkezési jog

- Manapság rendkívül **vitatott**
- Elsődleges az adott állam szuverenitása
- Sikercentrikus
- Koszovó például nem hivatkozott ezen jog gyakorlására, ahogyan az őt elismerő államok és a Nemzetközi Bíróság sem
- **Mai uralkodó álláspont:**
  - csak az elnyomott népek élhetnek egyoldalúan önrendelkezési jogukkal
  - külső erőszakos beavatkozás eredményeként létrejött függetlenség NEM ismerhető el
  - Európában rendkívül problémás a soknemzetiségű államok körében-egyértelműen elutasítják pl. Spanyolország – katalán függetlenségi törekvések

Forrás: change.org

<https://www.change.org/p/jean-claude-juncker-solidarity-with-catalonia-for-the-right-to-peaceful-self-determination>

3. Beavatkozás tilalma

- A **szuverenitás védelme**: a beavatkozás tilalma (ennek minősített formája, az erőszak tilalma)
- Az állam **a határain belül** jogszabályok révén meghatározhatja jogrendszerét, államformáját, gazdasági, társadalmi rendszerét és ebbe más államok nem avatkozhatnak be – belügy
- Az államok **szabadon** határozhatják meg – a joghatóság segítségével – például: ki nyerheti el az állampolgárságot, külföldiek belépésére, tartózkodására vonatkozó szabályokat
- DE az államok nem avatkozhatnak be **az egymás „belső joghatóságába”** tartozó ügyekbe

3. Beavatkozás tilalma

- ENSZ Alapokmány 2. cikk

„7. A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem jogosítja fel az Egyesült Nemzeteket arra, hogy olyan ügyekbe avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely Állam **belső joghatóságának körébe** tartoznak és nem kötelezi a tagokat arra sem, hogy az ilyen ügyeket a jelen Alapokmánynak megfelelő rendezési eljárás alá bocsássák; ez az elv azonban a VII. fejezetben tárgyalt kényszerítő intézkedések alkalmazását semmiben sem érinti.”

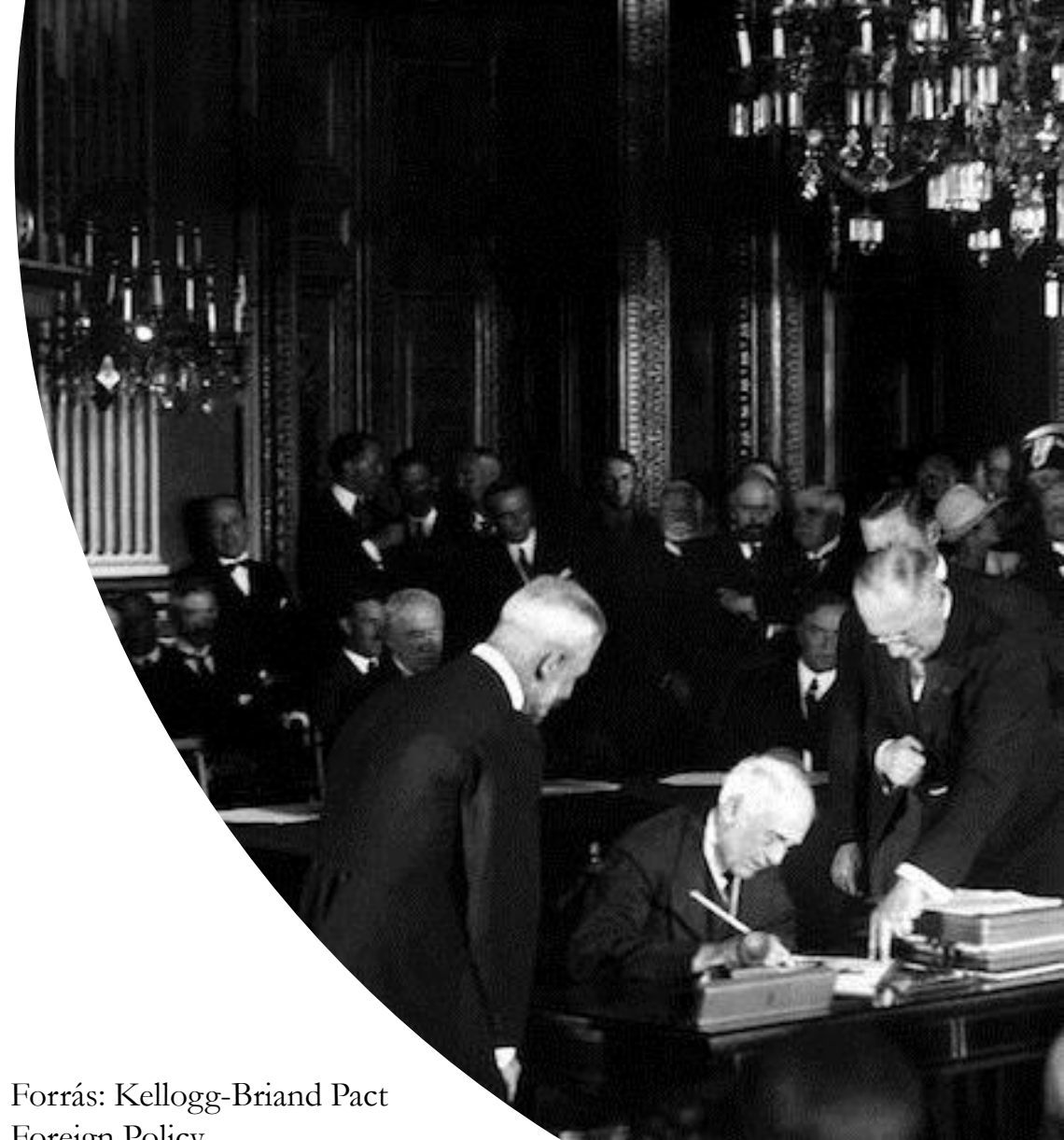
3. Beavatkozás tilalma

- **Intervenció és intercesszió** elhatárolása
- A **megengedett** beavatkozás esetei:
  - nemzetközi szerződés megengedi
  - az állam kéri (beleegyezés)
  - nemzetközi jogi végszükség
  - szükséghelyzet - humanitárius intervenció
- A **humanitárius intervenció** : egy vagy több állam vagy nemzetközi szervezet által végrehajtott fegyveres erőszak, egy másik állammal szemben azért, hogy megállítsák az ezen állam által véghezvitt tömeges és súlyos emberi jogi vagy humanitárius jogi jogsértéseket. A beavatkozást a célállam nem kéri, annak ultima ratio jellege van, a beavatkozónak érdektelenül és a nemzetközi jog releváns szabályainak a betartásával kell eljárni

4. Erőszak tilalma

- Felvilágosodás: emberi élethez való jog, emberi méltóság
- **1907 Drago-Porter egyezmény** – pénztartozások behajtására nem vehető igénybe erőszak
- **1919 Nemzetek Szövetségének egyezségokmánya** – támadó háború korlátozása
- **1925: Locarnoi Szerződések** – kölcsönös biztosítás: Németország, Franciaország és Belgium egymás ellen nem alkalmaz háborút (angol-olasz garancia)
- **1928 Kellogg-Briand paktum** – az aláírók lemondanak egymás között az erőszak alkalmazásáról

Forrás: Kellogg-Briand Pact

Foreign Policy

<https://foreignpolicy.com/2017/09/29/theres-still-no-reason-to-think-the-kellogg-briand-pact-accomplished-anything/>

4. Erőszak tilalma

- Fordulópont: **1945 ENSZ Alapokmánya 2. cikk 4. - általános erőszaktilalom**

„A Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más Állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniok kell.”

- Nem a háború, hanem a fegyveres erőszak alkalmazása és az azzal való fenyegetés tilalma!

4. Erőszak tilalma

- ENSZ Közgyűlés 2625 (XXV) (1970) sz. határozata az államok baráti kapcsolatairól
  - Ebben az erőszak tilalmának elvével ellentétes magatartások
- ENSZ Közgyűlés 3314 (XXIX) (1974) sz. határozata az agresszió meghatározásáról
  - Nemzetközi béke elleni bűntett, felelősséget szül, agresszió következményét nem lehet jogosnak elismerni

4. Erőszak tilalma

- **Agresszió**
  - a) Egy vagy több állam fegyveres erejének
  - b) Súlyos következményekkel járó
  - c) Elsőként való alkalmazása
  - d) Más állam/államok szuverenitása, területi épsége vagy politikai függetlensége ellen, vagy az ENSZ Alapokmányával összeegyeztethetetlen bármely más módon
- Fegyveres erőszak **súlyosabb** formái
- Önvédelem, reakció **nem** tartozik ide
- Szándékos cselekmény – tévedés, gondatlanság nem!
- **Nem jogszerű**, nem menti fel semmilyen megfontolás (politikai, gazdasági, katonai)

4. Erőszak tilalma

- **Agresszió ENSZ Közgyűlés 3374/1974 határozata alapján:**
- invázió
- támadás
- katonai megszállás
- annexió
- bombázás
- kikötő fegyveres blokádjá
- fegyveres erők megtámadása
- az állam területén tartózkodó idegen fegyveres erők szerződésellenes használata
- terület átengedése agresszió végrehajtására
- fegyveres bandák, irreguláris alakulatok, zsoldosok küldése
- egyéb feltételek teljesülése esetén bármely felsorolt magatartás agressziónak minősülhet

4. Erőszak tilalma

Forrás: fotoLIBRA,
<http://www.fotolibra.com/gallery/1224455/the-steamer-caroline-drifting-over-niagara-falls-1837/>

- Retorzió - Repressália
- Önvédelem: Caroline ügy – Webster-formula 1837-1842: USA v. UK

„Az önvédelem olyan azonnali, mindent elsöprő szükségszerűség, amely nem hagy lehetőséget más eszközök igénybevételére, és nem hagy időt a megfontolásra.”

- egyéni vagy kollektív módon
- amíg a Biztonsági Tanács (BT) hatékony intézkedést nem hoz
- bejelentési kötelezettség a BT-nek
- feltételek:
  - időbeliség – megelőző önvédelem USA
  - arányosság – nem haladhatja meg az eredeti fegyveres támadás mértékét
  - szükségszerűség – ha nincs más reális mód az elhárításra

További alapelvek

5. Viták békés
rendezésének elve
(lásd részletesen
külön tananyagban)

6. Államok
egyenlőségének elve

7. Kötelezettségek
jóhiszemű teljesítése

8. Államok baráti
kapcsolatainak-békés
egymás mellett
élésének elve

9. Emberi jogok
tiszteletben tartása

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az
Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE